THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
251 - 253 Queen Street West Telephone Adelaide 396
Subscription Rates $5.00 Per Year
Single Copy — 2 Cents

Entered as Second-Class Mail Matter at C.P.O. Toronto Ontario
January 22nd. 1913

וואָרום די גאַנצע פוילישע פרעסע איז אַנטיסעמיטיש

די מהומה פון די פאַריאַקען געגען די אידען הערט ניט אויף. צי הריקט זיך אויס אין איין פאָרמע אדער אין א צווייטער, דער קאַמף אבער הערט שטענדיג פאָרגעזעצט. צי ער באַקומט אויסדרוק דורך די אַנפאַלען פון די האַלערטשיקעס, אדער אין די אַנפאַלען אויף אידען דורכ'ן סיים און דורך די פאַרשידענע געזעץ־פּראָיעקטען, וועלכע שטרעבען אַלע אונ־טערצוגראַבען די אידישע עקזיסטענץ. און אין דיזען אַלע רדיפות שפּיעלט די פוילישע פּרעסע די הויפּט־ראָליע מיט איהרע העצעס.

כמעט אַלע וואָס קומען פון פוילען דערצעהלען איין זאַך, אז פּעל־מלוכה אין דער אידען־שנאה איז די פּרעסע, וועלכע הערט ניט אויף פאַרשפּרייטען דעם גיפט פון שנאה אין האַס.

פאַרהאַן איבעראַל אין אַנטיסעמיטישע פּרעסע, ניטאָ קיין איין לאַנד, וועלכע זאָל זיך ניט אויסצייכענען מיט איהרע אידען־פיינדליכע צייטונגען, אבער פינקט ווי מען קען אין יעדען לאַנד אָנצייגען אויף אַן אַנטיסעמיטי־שע פּרעסע, אזוי קען מען אויך אָנצייגען אויף אידען־פיינדליכע צייטונגען. אַנדערש אבער איז עס אין פוילען, וואו יעדע צייטונג פון דער פּרעסע ביז דער קלענסטער אַלע זינגען זיי די זעלבע ליעדער פון שנאה און הערצן געגען אידען.

נעהמט למשל אַלע וואַרשאַווער פוילישע צייטונגען, די צייטונגען, וועלכע ערשיינען אין דער פוילישער הויפּט־שטאָדט, אין אין חלכות באַ־ריהמונגען צו אידען איז אין קיינער פון זיי ניטאָ קיין אונטערשיעד. דאָס וואָס מען האָט אמאָהל געזאָגט אויף „פאָדערעווסקי'ס פאַגראָם־פּלעטיל די „דווא גראַשע" קען יעצט אָנגעווענדעט ווערען אויף אויף אַלע אַנדערע צייטונגען. אַזעלכע וואַרשאַווער פוילישע צייטונגען ווי דער „קוריער וואַר־שאַווסקי", אַדער דער „דזשיענניק פאַווישעצני", די „גאַזעטאַ וואַרשאַווס־קי" אדער דער „קוריער פאַראַנני", אַלע שרייבען זיי אין דעם זעלבען נוסח געגען אידען.

די גאַנצע פוילישע פּרעסע איז אַנטיסעמיטיש (פיעלייכט אפשר מיט אַנין קליינע אויסנאַהמען) אבער פון וואַנען שטאַמט דאָס, צי איז די פּרע־סע דערפאַר אַנטיסעמיטיש, ווייל זי מיינט ערנסט מיט דעם, ווייל דאָס איז א טייל פון איהר נשמה, אויב זי האָט נאָר אַזעלכע, אדער זי איז אַנטיסעמיטיש, ווייל עס באַצאָהלט זיך בעסער צו העצען געגען אידען, אדער זי איז טוט עס דערפאַר ווייל דער אַנטיסעמיטיזם איהרער ברענגט אריין מעהר טבעות.

די וואַרשאַווער העברייאישע וואַכענבלאַט „דער „הצפירה" באַ־קלאָגט זיך מיט אַט דער פראַגע, און אין איינעם פון די לעצטע נומערען פון'ם 4־טען דעצעמבער, 1919 דערצעהלט דיזע וואַכען־צייטונג פאָל־גענדע פאַסירונג. —

אין וואַרשע איז אויך אַרויס א קליינע ראַדיקאַלע צייטונג, „גאַזע־טאַ פאַלסקאַ", וועלכע האָט זיך געמאַטערט צוויי יאָהר צייט, און האָט גע־מוזט איפּהערען צו ערשיינען, און דער „הצפירה" דערצעהלט וואַרום האָט מעהר ניט געקענט ערשיינען.

„עס איז פאַרהאַן אין וואַרשאַ", לעזען מיר דאָרטען, „אַן אַנאַנסען פון מיט'ן נאַמען "רעקלאַמאַ פאַלסקאַ", און צו דיזער אַגענטור האָט פּוילישע רעגיערונג אפגעגעבען אין מאָנאָפּאָל איהרע אַנאַנסען, און צייטונגען דאַרפען די רעגיערונגס־אַנאַנסען באַקומען דורך דער פאַר־טלונג פון יענער ביוראָ. די „גאַזעטאַ פאַלסקאַ" האָט זיך אויך געזוכט צו דיזער ביוראָ נאָך מודעות. אבער דער פאַרוואַלטער פון דער ביוראָ, א געוויסער הער באַדעקעוויטש האָט יענער צייטונג געלאָזט זיי־טען, אז זי קען באַקומען די רעגיערונגס־אַנאַנסען נאָר אויף איין תנאי — דאָס איז צו ענדערען איהר פּאָליטישען טאָן, און אַנפיהרען די זעלבע אַנטיסעמיטישע ווי אַלע אַנדערע פוילישע צייטונגען".

און דאָס וואָס די „הצפירה" דערצעהלט וועגען דער „גאַזעטאַ פאַלס־קאַ" — אין דעם ליגט דער שליסעל צו דער גאַנצער זאַך. די פוילישע פּרעסע קען ניט ביישטעהען דעם נסיון פון די מטבעות, וועלכע זי באַקומט פון דער רעגיערונג און זי טוט דאַרום וואָס זי פאַרלאַנגט.

דאָרטען וואו די רעגיערונג דיקטירט ניט, קען זיך יעדע צייטונג מילא אויסקלייבען איהר ריכטונג אדער איהר שטעלונג, דאָ ווערען זיי אַלע אַלע דיקטירט פון דער פוילישער רעגיערונג, און זיי פיהרען אויס די באַפעהלען, וועלכע זיי באַקומען.

און איז עס אזוי, איז קיין וואונדער ניט, וואָרום די גאַנצע פוילי־שע פּרעסע איז אַנטיסעמיטיש, און הערפט פאַרשפּרייטען דאָס גיפט געגען אידען, זייענדיג ניט מעהר און ניט ווענינער ווי א געצייגט פון די הענט פון דער פוילישער רעגיערונג, וועלכע באַנוצט זיך נאָך מיט אַנדערע מיטלען אויך — אבי צו דערגרייכען איהרע ציעלען פון האַס און פאַרפאָלגונג געגען די פיער מיליאָן פוילישע אידען.

און אויב דאָס איז די געשטעט אין פוילען, אויב דאָרטען איז די גאַנצע פּרעסע אַנטיסעמיטיש, ווייל די רעגיערונג ווילט, אז זי זאָל זיין אַזוי, איז אפשר ניט שווער אויסצוגעפינען אויך די אידזאַכע, וואָרום אפילו די מעהרסטע פוילישע צייטונגען, וועלכע ערשיינען אויף דער זייט פון זיי, זענען אויך אַנטיסעמיטיש.

אז מען וועט זוכען, וועט מען געפינען.

אידישע שוהלען און אידישע זשורנאַלי־סטען איז רומעניען

פון לעא וואַלפסאָן.

דאָס אַלטעניליכע לעבען פון די אידען אין רומעניען, פון סיי וועלכען שטאַנד־פּינקט באַטראַכט, איז זעהר שווער. עס מאַכט ניט אויס צו „וועלכער קלאַסע זיי באַלאַנגען", זיי פיהרען, אַז זיי לע־בען אין א אונפרייוויליכער און אפט אין א פיינדליכער אַטמאָספערע. אַנטיסעמי־טיזם כושעוועט אין אַלע קליזען, און אידען ווערען פאַרפאָלגט, אונטערדריקט, באַלאַדיגט און באַשימפּט, אויף יעדען שריט און טריט.

געוועלשאַפטליך, פאַרקעהרען זיי וועניג מיט די רומענער. אפילו די אי־דישע אַריסטאָקראַטיע, וועלכע האָט שוין רומענישע פריסטליכע פריינד, ישעפען אויך דאָפון דעריכ־ווייטע. ווייסען נאָכען גוט, אַז אונטער זייער רוהען ווייכ־שען זיי זייערע רומענישע פריינד אַל־דאָס ביי. געשעפטליך, האָבען שוין דיזאַהען יאָ פאַרקעהר מיט די רומענער, אבער דאָס איז פּשוט ווייל דער נאַנצער האַנדעל פון דעם לאַנד איז בין מיט. א פּאָאָר יאָהר צוריק געוועזן מעהרט אַנטע־פיהרט געגען די אידישע סוחרים. אפי־ציעל איז ניט פאַראַן קיין באַיקאָט, פאַר־טיש אבער פיהרען אַן די אַנטיסעמיטע־אַן נאַציאָנאַליסטען א שטאַהקע פּראָפּאַ־גאַנדאַ, אַז מען זאָל ניט קויפען ביי אי־דען. זיי שטעלען זיך ניט צו פּרעדיגען נאָר מיט פּראָפּאַגאַנדאַ, שריפטליכע אַהער מינדליכע, זיי אַרגאַניזירען רומע־נישע געשעפטען, הערשען זיי אַן שטיצען זיי מאַטעריעל, אַן אידישער האַנדער לייהען דערביי יעהר פיעל. דעם וויכטי־גען גרויסען האַנדעל וואָס די אידען „פיהרען אַנגעווענדעט ווערען אויף אויף אַלע אַנדערע ערען מיט אַלעם וואָס זיי פעלענען פריהער קויפען ביי אידען. עס קאָסט טאַקע די ביוערען טויזענדער אַן זיי כריגען טאַקע ניט וואָס זיי בעדאַרפען, זיי ווערען אָבער פאַקטיש געצוואונגען אַן נאַמען פון פאַט־ריאָטיזם, צו האַנדלען מיט די קאַפּיטאַ־ליסטען, מיט דער רעגיערונג און די אַפּ־ציעלע רעגיערונגס בעאַמטע אין דאָס לעב־בען אויך שווער און אפט אונערטרעגליך, וואָס קליינער דער בעאַמטער אַלץ ערבאַרב און גיעדעלטרעכטיגער איז דיין בעהאַנד־לונג פון אידען, אין וואָס העבער דער בע־אַמטער פעהר שטעכעדיגער און ערגיידיג־ריגער איז זיין באַטעהאַנדלונג, דערצו קומט נאָך צו די גרויסע צרה פון סאַבאַר־פאַר דער מינדסטער זאַך באַדאַרף מען צאָהלען, אַז מען טוט דאָס ניט מיט גו־טען, פּרעסען זיי עס איינפאַך אויס מיט בייזען.

איבעראַל אין מזרח אייראָפּאַ באַ־דאַרף מען „טיפען", אין רומעניען איז דאָס איינפאַך געוואָרען א מיטעל צו רו־בען. אַלע בעאַמטע אַהן אויסנאַהמע פאַר־לאַנגען „טיפּס". עס הערפט ניט קיין קלאָגען זעך, עס איז פּשוט ניט דאָ. פאַר־וועמען זיך צו קלאָגען. דער פאַלגענדער איכצידענט איז כאַראַקטעריסטיש. די רומענישע באַהנען באַלאַנגען צו דער רע־גיערונג. זיי האָבען א געזעץ, אַז זשור־נאַליסטען גיבען זיי פריי פּעסעס, וועלכע זיינען גוט אויף אַלע ליניעס. די רע־גיערונג האָט פיר אַפּערירט אזא „פּעס", דורך דעם געוועזענעם מיניסטער אין וואַ־שינגטאָן. אזוי זיי עס איז זעהר שווער צו פאָהרען מיט דער באַהן האָב איך פאַר־לאַנגט א פּערמיס צו פאָהרען אין דעם ספּעציעלען קוריער וואַגאָן, אין מיניס־טעריום וואו איך בין געגאַנגען געהמען דעם פּערמיט האָט מיר א הויכער בעאַמ־טער געזאָגט, אַז איך גייטיג זיך ניט אין איהם, אויב איך וועל געבען דעם קאָנדוק־טאָר פון דעם טריין פינף פראַנק, וועט ער מיר שיין פאַרזאָרגען א פּלאַץ. איך האָב אויהם אַטעקוקט ערשטוינט, און איהם געפרעגט צו דאָס אין ניט גענוג דעם געזען אונטערצוקויפען א בעאַמטע־ער האָט קאַלטבלוטיג געענטפערט, אַז יעדער טוט דאָס.

דאָס לעבען דאָרט האָט איהך מיר נעמאַכט א טרויעריגען איינדרוק און איך האָב זיך געוואונדערט ווי זיי קענען דאָרט לעבען אונטער אזוינע אומשטענדען, פריינדע מיט וועלכע איך האָב געגעסען דאַרבער, האָבען מיר געענטפערט, אַז זיי שטעלען זיך ניט צו פּרעדיגען נאָר מיט פּראָפּאַגאַנדאַ, שריפטליכע אַהער מינדליכע, זיי אַרגאַניזירען רומע־נישע געשעפטען, הערשען זיי אַן שטיצען זיי מאַטעריעל, און אידישער האַנדער לייהען דערביי יעהר פיעל. דעם וויכטי־גען גרויסען האַנדעל וואָס די אידען „פיהרען אַנגעווענדעט ווערען אויף אויף אַלע אַנדערע ערען מיט אַלעם וואָס זיי פעלענען פריהער קויפען ביי אידען. עס קאָסט טאַקע די ביוערען, טויזענדער אַן זיי כריגען טאַקע ניט וואָס זיי בעדאַרפען, זיי ווערען אָבער פאַקטיש געצוואונגען אַן נאַמען פון פאַט־ריאָטיזם, צו האַנדלען מיט די קאַפּיטאַ־ליסטען, מיט דער רעגיערונג און די אַפּ־ציעלע רעגיערונגס בעאַמטע אין דאָס לע־בען אויך שווער און אפט אונערטרעגליך, וואָס קליינער דער בעאַמטער אַלץ גראַבער און גיעדעלטרעכטיגער איז דיין בעהאַנד־לונג פון אידען, אין וואָס העבער דער בע־אַמטער פעהר שטעכעדיגער און ערגידיג־ריגער איז זיין באַטעהאַנדלונג, דערצו קומט נאָך צו די גרויסע צרה פון סאַבאַר־פאַר דער מינדסטער זאַך באַדאַרף מען צאָהלען, אַז מען טוט דאָס ניט מיט גו־טען, פּרעסען זיי עס איינפאַך אויס מיט בייזען.

איבעראַל אין מזרח אייראָפּאַ באַ־דאַרף מען „טיפען", אין רומעניען איז דאָס איינפאַך געוואָרען א מיטעל צו רו־בען. אַלע בעאַמטע אַהן אויסנאַהמע פאַר־לאַנגען „טיפּס". עס הערפט ניט קיין קלאָגען זעך, עס איז פּשוט ניט דאָ. פאַר־וועמען זיך צו קלאָגען. דער פאַלגענדער איכצידענט איז כאַראַקטעריסטיש. די רומענישע באַהנען באַלאַנגען צו דער רע־גיערונג. זיי האָבען א געזעץ, אַז זשור־נאַליסטען גיבען זיי פריי פּעסעס, וועלכע זיינען גוט אויף אַלע ליניעס. די רע־גיערונג האָט פיר אַפּערירט אזא „פּעס", דורך דעם געוועזענעם מיניסטער אין וואַ־שינגטאָן. אזוי זיי עס איז זעהר שווער צו פאָהרען מיט דער באַהן האָב איך פאַר־לאַנגט א פּערמיס צו פאָהרען אין דעם ספּעציעלען קוריער וואַגאָן, אין מיניס־טעריום וואו איך בין געגאַנגען געהמען דעם פּערמיט האָט מיר א הויכער בעאַמ־טער געזאָגט, אַז איך גייטיג זיך ניט אין איהם, אויב איך וועל געבען דעם קאָנדוק־טאָר פון דעם טריין פינף פראַנק, וועט ער מיר שיין פאַרזאָרגען א פּלאַץ. איך האָב אויהם אַטעקוקט ערשטוינט, און איהם געפרעגט צו דאָס אין ניט גענוג דעם געזען אונטערצוקויפען א בעאַמטע־ער האָט קאַלטבלוטיג געענטפערט, אַז יעדער טוט דאָס.

דאָס לעבען דאָרט האָט איהך מיר נעמאַכט א טרויעריגען איינדרוק און איך האָב זיך געוואונדערט ווי זיי קענען דאָרט לעבען אונטער אזוינע אומשטענדען, פריינדע מיט וועלכע איך האָב געגעסען דאַרבער, האָבען מיר געענטפערט, אַז זיי שטעלען זיך ניט צו פּרעדיגען נאָר מיט פּראָפּאַגאַנדאַ, שריפטליכע אַהער מינדליכע, זיי אַרגאַניזירען רומע־נישע געשעפטען, הערשען זיי אַן שטיצען זיי מאַטעריעל, און אידישער האַנדער לייהען דערביי יעהר פיעל. דעם וויכטי־גען גרויסען האַנדעל וואָס די אידען „פיהרען אַנגעווענדעט ווערען אויף אויף אַלע אַנדערע ערען מיט אַלעם וואָס זיי פעלענען פריהער קויפען ביי אידען. עס קאָסט טאַקע די ביוערען, טויזענדער אַן זיי כריגען טאַקע ניט וואָס זיי בעדאַרפען, זיי ווערען אָבער פאַקטיש געצוואונגען אַן נאַמען פון פאַט־ריאָטיזם, צו האַנדלען מיט די קאַפּיטאַ־ליסטען, מיט דער רעגיערונג און די אַפּ־ציעלע רעגיערונגס בעאַמטע אין דאָס לע־בען אויך שווער און אפט אונערטרעגליך, וואָס קליינער דער בעאַמטער אַלץ גראַבער און גיעדעלטרעכטיגער איז דיין בעהאַנד־לונג פון אידען, אין וואָס העבער דער בע־אַמטער פעהר שטעכעדיגער און ערגידיג־ריגער איז זיין באַטעהאַנדלונג, דערצו קומט נאָך צו די גרויסע צרה פון סאַבאַר־פאַר דער מינדסטער זאַך באַדאַרף מען צאָהלען, אַז מען טוט דאָס ניט מיט גו־טען, פּרעסען זיי עס איינפאַך אויס מיט בייזען.

איבעראַל אין מזרח אייראָפּאַ באַ־דאַרף מען „טיפען", אין רומעניען איז דאָס איינפאַך געוואָרען א מיטעל צו רו־בען. אַלע בעאַמטע אַהן אויסנאַהמע פאַר־לאַנגען „טיפּס". עס הערפט ניט קיין קלאָגען זעך, עס איז פּשוט ניט דאָ. פאַר־וועמען זיך צו קלאָגען. דער פאַלגענדער איכצידענט איז כאַראַקטעריסטיש. די רומענישע באַהנען באַלאַנגען צו דער רע־גיערונג. זיי האָבען א געזעץ, אַז זשור־נאַליסטען גיבען זיי פריי פּעסעס, וועלכע זיינען גוט אויף אַלע ליניעס. די רע־גיערונג האָט פיר אַפּערירט אזא „פּעס", דורך דעם געוועזענעם מיניסטער אין וואַ־שינגטאָן. אזוי זיי עס איז זעהר שווער צו פאָהרען מיט דער באַהן האָב איך פאַר־לאַנגט א פּערמיס צו פאָהרען אין דעם ספּעציעלען קוריער וואַגאָן, אין מיניס־טעריום וואו איך בין געגאַנגען געהמען דעם פּערמיט האָט מיר א הויכער בעאַמ־טער געזאָגט, אַז איך גייטיג זיך ניט אין איהם, אויב איך וועל געבען דעם קאָנדוק־טאָר פון דעם טריין פינף פראַנק, וועט ער מיר שיין פאַרזאָרגען א פּלאַץ. איך האָב אויהם אַטעקוקט ערשטוינט, און איהם געפרעגט צו דאָס אין ניט גענוג דעם געזען אונטערצוקויפען א בעאַמטער